

Caesar

Život: Gaius Iulius Caesar se narodil v Římě 13. července 100 př. n. l. ve starobylé patricijské rodině. Avšak rodová spřízněnost s představiteli strany populárů Mariem a Cinnou způsobila, že Caesar byl v mládí pronásledován Sullovými stoupenci. Teprve po Sullově smrti (r. 78 př. n. l.) se mohl mladý Caesar vrátit z Asie, kde sloužil ve vojsku. V Římě se ihned pustil do politické a veřejné činnosti: r. 68 př. n. l. byl quaestorem, r. 65 př. n. l. aedilem, r. 63 př. n. l. nejvyšším pontifikem, r. 62 př. n. l. praetorem, r. 61 př. n. l. propraetorem v Zadní Hispánii, r. 60 př. n. l. uzavřel spolu s Pompeiem a Crassem tajnou dohodu o dělbě moci, tzv. první triumvirát. V r. 59 př. n. l. se poprvé stal konsulem a tento úřad zastával energicky, bez velkých ohledů ke svému kolegovi ve funkci Bibulovi. Následujícího roku obdržel Caesar prokonsulát v Illyrii a v romanizovaných částech galského území, tj. v Gallii Předalpské a Narbonské. Za záminku k vojenským zásahům na dosud nepodmaněném území mu posloužily údajné provokace Galů, ohrožující území pod jeho správou, a také to, že některé galské kmeny, vystavené silným migračním tlakům, opouštěly vlastní území a přecházely na území jiných kmenů. Předstíraje, že se jedná o zásahy v podstatě obranné či jen preventivní, zahájil Caesar postupné podmaňování celého keltského světa. Dobytí Gallie trvalo sedm let a posloužilo mu jako základ k dalšímu upevňování vlastní, již tak dost rozsáhlé moci. V další cestě Caesarovi bránily různé právní kličky protivníků, kteří se postavili do cesty jeho záměru, aby se bezprostředně po ukončení galského prokonsulátu ucházel podruhé o úřad konsula. Caesar proto vstoupil se svými legiemi na území Itálie. To byl počátek občanské války (10. ledna 49 př. n. l.). V srpnu 48 př. n. l. Caesar po-

razil u thessalského Farsálu vojsko senátu vedené Pompeiem a postupně uhasil další ohniska odporu pompeiovců v Africe (bitva u Thapsu v r. 46 př. n. l.) a v Hispánii (bitva u Mundy v r. 45 př. n. l.). To již byl nějaký čas jediným pánem Říma: od r. 48 př. n. l. měl v držení úřad konsula (na 5 let) a diktátora (nejprve na jeden rok, pak na deset let a od r. 44 př. n. l. na dobu neurčitou). 15. března 44 př. n. l. (*Idibus Martiis*) však Caesar padá pod ranami patricijských spiklenců, jejichž pevné republikánské smýšlení pobouřily Caesarovy sklony k samovládě a královládě.

Dochovaná díla: *Commentarii de bello Gallico* (*Zápisky o válce galské*) – prvních sedm knih pochází z pera autorova, zatímco osmá kniha je dílem Caesarova důstojníka Aula Hirtia; dílo podává přehled o polním tažení v Gallii; *Commentarii de bello civili* (*Zápisky o válce občanské*, 3 kn.); veršovaný epigram na Terentia (Morel: *Fragmenta poetarum Latinorum*, frg. 91).

Ztracená díla: různé řeči a proslovy, např. v pohřební chvalořeči k oslavě zesnulé tety Iulie vyslovuje Caesar myšlenku, že “rod Iuliů” (*gens Iulia*) pochází z Iula-Ascania a že tedy na jeho počátku stojí Trójan Aeneas a jeho matka bohyně Venuše; dále traktát *De analogia ad Ciceronem libri II* (*Dvě knihy o analogii pro Cicerona*, též *O analogii*), věnovaný otázce jazyka a stylu, který Caesar dopsal v létě r. 54 př. n. l.; různé básnické skladby z mládí: báseň *Laudes Herculis* (*Chvály Hercula*), tragédie *Oedipus*; dále *Dicta collectanea* (*Sbírka výroků*), báseň *Iter* (*Cesta*) o výpravě do Hispánie r. 45 př. n. l.; pamflet *Anticatores* (2 kn.), namířený proti památce Catona Utického, je Caesarovou reakcí na Ciceronův oslavný spis *Laus Catonis* (*Chvála Catona*, srov. str. 175).

Díla s Caesarovým sporným autorstvím: Kromě osmé knihy *Zápisů o válce galské* se jedná o poslední tři díla tzv. caesarovského korpusu (*Corpus Caesarianum*) o událostech posledních fází občanské války: *Bellum Alexandrinum* (*O válce alexandrijské*), *Bellum Africanum* (*O válce africké*) a *Bellum Hispaniense* (*O válce hispánské*). Autory jsou

pravděpodobně někteří Caesarovi důstojníci.

Prameny: Mezi prameny patří jednak Caesarovy spisy a rovněž díla, jejichž autorství je mu připisováno; dále *Životopis Caesarův* od Suetonia a *Život Caesarův* od Plútarcha; Ciceronovy řeči a dopisy; Appiánovy *Římské dějiny* (občanské války); Dión Kassios (kn. XXXVI-XLIV).

1. Historiografický žánr zvaný *commentarius*

Slovo *commentarius* je latinským překladem řeckého výrazu *hypomnéma* (“vzpomínka, zápisek”). Ve své době označovalo jistý typ vyprávění na pomezí mezi volně shromažďovaným materiálem – jako jsou v Caesarově případě osobní poznámky, zprávy římskému senátu o průběhu vojenských operací v Gallii apod. – a uměleckým zpracováním takového materiálu do vybroušeného a rétorickými figurami ozdobeného stylistického tvaru, tak jak to v antice vyžadovala stylistická pravidla pravé historiografie. Již jsme se zmínili o některých autorech a zároveň významných politicích, jako byli Aemilius Scaurus a Sulla (srov. str. 128), kteří tento žánr pěstovali. Rovněž Cicero zanechal jistý počet zápisů, dílem latinsky, dílem řecky, s úmyslem předat tyto údaje o vlastním konsulátu k dalšímu zpracování některému dějepisci: ten jim měl dodat žádaný výpravný tvar dle dobových pravidel historiografického žánru. Žádný takový historik se však v Ciceronově případě nenašel.

Podobný záměr, tedy zcela v souladu s dosavadní tradicí, měl původně bezpochyby i Caesar. Jak Cicero (*Brutus*, 262), tak i Aulus Hirtius v předmluvě k osmé knize *Zápisů o válce galské* ještě hovoří o Caesarových *Zápiscích* jako o díle, jež má především nabídnout budoucím dějepiscům faktografickou látku k vypracování vlastního dějepisného příběhu. Podobně jako v případě Ciceronově, avšak ze zcela jiného důvodu, se žádný dějepisec pro takovou práci nenašel. Cicero a Hirtius shodně potvrzují, že bylo těžké se toho vůbec odvážit, neboť bylo v každém případě nemyslitelné znovu a jinak napsat to, co Caesar tak jednoduše a elegantně vyslovil. Nicméně Caesarův způsob psaní v sobě skrývá jistou “koketnost”: za zdánlivě uvolněným zevnějškem jeho zápisů, jak je koncipoval a utvářel, se totiž skrývá útvar, který se s největší pravděpodobností již blíží tomu, co si antika představovala pod žánrem dějepisným, tedy již nikoliv *commentarius*, nýbrž *historia*. To dosvědčuje nejen zřejmá snaha o dramatickou orchestraci některých scén, ale podobný cíl tu mají také přímé proslovy. V používání takových prostředků ovšem Caesar osvědčuje obdivuhodnou střídmost, vyhýbaje se všem nápadným teatrálním efektům a rétorické zdobnosti. Podobný účel plní rovněž to, že sám sebe ve vyprávění vědomě představuje ve třetí osobě: hlavní postava je tak odlehčena od emotivního náboje vypravěčova “já” a může pak vystupovat jako samostatná postava velkého divadla dějin. Dramatická účinnost se tím jen zvyšuje.

**Autoři
zápisů
a paměti**

**Caesarovy
Commentarii**

Caesar